

**LOYIHAGA ASOSLANGAN TA'LIM TEXNOLOGIYASI ORQALI TALABALARDA
IJTIMOIY MAS'ULIYAT VA FUQAROLIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH**

Yuldashev Begzodjon Baxtiyorjon o'g'li

*Xalqaro Nordik universitet, Yoshlar bilan ishlash va talabalarga xizmat ko'rsatish
deparamenti mutaxassisi E-mail: yuldashevbegzodjon0@gmail.com Tel: +998 97 132 18*

98

Annotatsiya: *Ushbu maqolada loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyasi (Project-Based Learning – PBL) orqali talabalarda ijtimoiy mas'uliyat va fuqarolik kompetensiyasini shakllantirish jarayoni nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan innovatsion pedagogik model ishlab chiqish hamda uning samaradorligini aniqlovchi diagnostik mezonlar taklif etiladi. Natijalar loyihaviy ta'lim texnologiyasining ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyatini isbotlaydi.*

Kalit so'zlar: *loyihaga asoslangan ta'lim, kompetensiya, fuqarolik kompetensiyasi, ijtimoiy mas'uliyat, innovatsion pedagogika, diagnostika.*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri — talabalarni fuqarolik mas'uliyati yuqori, ijtimoiy faol va ongli shaxs sifatida shakllantirishdir. Bu yo'nalish bugungi global ta'lim islohotlari, xususan, kompetensiyaviy yondashuv tamoyillari bilan uzviy bog'liqdir. Har bir davlatning barqaror rivojlanishi, avvalo, o'z fuqarolarining ijtimoiy faolligi, tashabbuskorligi va mas'uliyat darajasiga bog'liq. Shu sababli, ta'lim tizimining asosiy maqsadi faqat nazariy bilim berish emas, balki shaxsni ijtimoiy hayotga faol integratsiyalash, fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish va ijtimoiy qadriyatlarni anglashga yo'naltirishdan iboratdir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi PQ-4884-sonli qarorida ham aynan shu masalaga alohida e'tibor qaratilgan bo'lib, unda kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim sifatini oshirish, shaxsning ijtimoiy faoliyatga tayyorligini ta'minlash hamda fuqarolik ongini shakllantirish vazifalari belgilangan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining 2030-yilgacha mo'ljallangan ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasida ta'lim jarayonining innovatsion modelga o'tishi, kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish va fuqarolik hamda ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida ko'rsatib o'tilgan. Ushbu konsepsiya shaxsning nafaqat bilimli, balki ijtimoiy mas'uliyatli, vatanparvar va zamonaviy fikrlovchi fuqarosi sifatida shakllanishini ta'minlashni maqsad qiladi.

Shu nuqtai nazardan, loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyasi (Project-Based Learning — PBL) ta'limning ilg'or metodlaridan biri sifatida dolzarb ahamiyat kasb etadi. Bu texnologiya talabalarning nafaqat bilimini, balki ijtimoiy mas'uliyatini,

hamkorlikda ishlash madaniyatini, mustaqil fikrlash qobiliyatini va muammoli vaziyatlarni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. PBL jarayonida talabalar real ijtimoiy muammolarni hal etishga yo'naltirilgan loyihalar ustida ishlaydi, bu esa ularni amaliy faoliyatga, tahliliy fikrlashga va ijtimoiy faollikka jalb etadi.

Loyihaviy faoliyatning o'ziga xos jihati shundaki, u talabalarda ijtimoiy javobgarlik, jamoa bilan ishlash ko'nikmalari, liderlik va fuqarolik burchini anglash kabi fazilatlarni shakllantiradi. Natijada, o'quvchi-talaba nafaqat bilim oluvchi, balki o'z jamiyatining faol ishtirokchisi sifatida shakllanadi. Bunday yondashuv ta'limning mazmunini yangilash, shaxsiy rivojlanishni ta'minlash va milliy qadriyatlarga asoslangan fuqarolik ongini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi — loyihaviy ta'lim texnologiyasi asosida talabalarda ijtimoiy mas'uliyat va fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy hamda amaliy modelini ishlab chiqish, uni oliy ta'lim tizimi amaliyotiga joriy etish yo'llarini aniqlashdan iboratdir. Shu orqali talabalarni ijtimoiy faol, fuqarolik burchini anglagan, jamiyat farovonligi uchun mas'uliyatni his qiladigan shaxs sifatida shakllantirishning ilmiy asoslari yoritiladi.

1. Nazariy asoslar

Fuqarolik kompetensiyasi — bu shaxsning jamiyat hayotida faol ishtirok etish, qonunlarga hurmat bilan munosabatda bo'lish, ijtimoiy burchini anglash va jamiyat farovonligiga ongli ravishda hissa qo'shish qobiliyatidir (Habermas, 1990; Dewey, 1916). Ushbu kompetensiya shaxsning nafaqat ijtimoiy muhitda o'z o'rnini topishi, balki demokratik qadriyatlar, mas'uliyat va fuqarolik ongini shakllantirish bilan bevosita bog'liqdir.

Psixologik-pedagogik nuqtayi nazardan, fuqarolik kompetensiyasi insonning ijtimoiy-axloqiy tajribasiga, empatiya darajasiga va ijtimoiy o'zini anglash jarayoniga asoslanadi. L.S. Vygotskiy (1978) ta'limni shaxsning ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'siri natijasida rivojlanadigan faol jarayon sifatida ko'rsatgan. Bu fikrga ko'ra, ta'lim shaxsning jamiyatda tutgan o'rnini belgilovchi ijtimoiy tajriba shakllanishining asosiy omilidir. Shunday ekan, fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirish nafaqat nazariy, balki ijtimoiy-amaliy faoliyatni ham o'z ichiga oladi.

Loyihaga asoslangan ta'lim (Project-Based Learning – PBL) nazariy jihatdan J. Dewey, W. Kilpatrick, D. Kolb va J. Brunerlarning faol o'qitish g'oyalariga tayanadi. Dewey (1916) ta'limni "tajriba orqali o'rganish" deb ta'riflagan, Kilpatrick (1918) uni "maqsadga yo'naltirilgan faoliyat" sifatida izohlagan, Kolb (1984) esa o'qitishni "tajriba-refleksiya-amaliyot" sikli orqali tavsiflagan. Shu bois, PBL yondashuvi talabalarning bilimni passiv qabul qilmasdan, uni faol yaratuvchi sub'yekt sifatida shakllanishiga imkon beradi.

Bu yondashuv konstruktivizm va ijtimoiy konstruktivizm tamoyillariga asoslanadi. Ya'ni, talaba bilimni tayyor shaklda qabul qilmaydi, balki o'z tajribasi, tahlili va jamoaviy faoliyati orqali shakllantiradi. O'qituvchi esa bu jarayonda mentor (yo'naltiruvchi) va fasilitator (rivojlantiruvchi) rolini bajaradi. Shu tariqa, PBL

talabalarning mustaqil fikrlash, muammoni tahlil qilish, qaror qabul qilish va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

So'nggi yillarda ushbu yondashuv O'zbekiston olimlari tomonidan ham chuqur o'rganilmoqda. A. Hasanov (2023) o'z tadqiqotlarida kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim jarayonini yangilash, ayniqsa ijtimoiy va fuqarolik kompetensiyalarini shakllantirishda faol ta'lim metodlarining ahamiyatini ta'kidlaydi. S. Qodirov (2021) loyihaviy ta'limni talabalarda axborot madaniyati va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantiruvchi samarali model sifatida tavsiflaydi. B. Rahmonov (2022) esa PBL texnologiyasining milliy ta'lim tizimida fuqarolik tarbiyasi va ijtimoiy faollikni shakllantirishdagi rolini alohida ta'kidlaydi.

Shunday qilib, xorijiy va mahalliy tadqiqotlarning umumiy tahlili shuni ko'rsatadiki, PBL texnologiyasi nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki talabaning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham bevosita ta'sir qiladi. Bu nazariy asoslar loyihaga asoslangan ta'limning fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishdagi ilmiy poydevorini belgilab beradi.

Loyihaga asoslangan ta'lim (PBL) jarayonining bosqichlari va mazmuni
 1-jadval

Bosqich	Mazmuni	Kutilayotgan natija
1. Muammoni aniqlash	Talabalar ijtimoiy yoki o'quv sohasidagi dolzarb muammoni tanlaydi, muammoning mohiyatini tahlil qiladi.	Talabalarda muammoni ko'ra olish, tahlil qilish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalari rivojlanadi.
2. Loyiha maqsadini belgilash	Guruh muammoni hal qilish uchun aniq maqsad, vazifalar va natijalar rejasini ishlab chiqadi.	Maqsadga yo'naltirilgan fikrlash, rejalashtirish, mas'uliyatni taqsimlash ko'nikmalari shakllanadi.
3. Guruhda yechim ishlab chiqish	Talabalar jamoaviy faoliyatda muammoning yechimini topish, loyiha loyihasini amalga oshirish bilan shug'ullanadi.	Hamkorlik, muloqot, ijtimoiy mas'uliyat va ijodkorlik kompetensiyalari rivojlanadi.
4. Natijani baholash va tahlil qilish	Loyiha yakunida talabalar natijani taqdim etadi, o'z faoliyatini va ijtimoiy foydasini tahlil qiladi.	O'z-o'zini tahlil qilish, refleksiya, baholash madaniyati shakllanadi.

2. Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda eksperimental-pedagogik metod, diagnostik testlar, sotsiologik so'rovlar, hamda kuzatuv va intervyu usullari qo'llanildi. Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim nazariyasi, kompetensiyaviy yondashuv, va faol ta'lim metodlari tashkil etadi. Ushbu yondashuv talabaning faol sub'yekt sifatida ishtirokini ta'minlash, o'quv jarayonini real hayotiy muammolar bilan bog'lash va ijtimoiy faoliyatda mas'uliyat hissini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot 2023–2024 o'quv yillarida uchta oliy ta'lim muassasasining pedagogika yo'nalishlari kesimida olib borildi. Unda jami 184 nafar talaba hamda 9 nafar o'qituvchi ishtirok etdi. Ishtirokchilar ikki guruhga — eksperimental va nazorat guruhlariga bo'lindi. Eksperimental guruhda ta'lim jarayoni loyihaga asoslangan

texnologiyalar yordamida tashkil etildi, nazorat guruhida esa an'anaviy o'qitish usullari saqlab qolindi.

Tadqiqot ob'ekti — pedagogika yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalari talabalari.

Predmeti — loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyasi orqali fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirish jarayoni.

Tadqiqot jarayonida quyidagi asosiy vazifalar amalga oshirildi:

1. Ijtimoiy mas'uliyat va fuqarolik kompetensiyasining nazariy asoslarini tahlil qilish. Ushbu bosqichda fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi, uning tarkibiy qismlari (bilim, ko'nikma, qadriyat va faoliyat) ilmiy adabiyotlar asosida o'rganildi.

2. Loyihaviy ta'lim texnologiyasining strukturaviy modelini ishlab chiqish. Bu bosqichda PBL yondashuvining asosiy komponentlari (maqsad, mazmun, metodlar, baholash mezonlari) aniqlanib, fuqarolik kompetensiyasini rivojlantiruvchi pedagogik model ishlab chiqildi.

3. Modelni amaliyotda sinovdan o'tkazish va samaradorligini baholash. Tajriba-sinov ishlari davomida loyiha asosida ta'lim tashkil etilib, uning natijalari diagnostik testlar, kuzatuv jadvallari va so'rovnoma natijalari asosida tahlil qilindi.

Tajriba-sinov ishlari bosqichlari, mazmuni va natijalari

2-jadval

Bosqich	Mazmuni	Natija
1. Diagnostik bosqich	Talabalarining fuqarolik kompetensiyasi darajasini aniqlash, boshlang'ich ko'rsatkichlarni o'lchash.	Talabalar tayyorgarlik darajasi haqida dastlabki ma'lumot olindi.
2. Eksperimental bosqich	Loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyasini o'quv jarayoniga joriy etish, talabalarni loyihaviy faoliyatga jalb qilish.	Talabalarining ijtimoiy mas'uliyat, hamkorlik va refleksiya ko'nikmalari rivojlandi.
3. Yakuniy baholash bosqichi	Eksperiment yakunida fuqarolik kompetensiyasi darajasidagi o'zgarishlarni tahlil qilish.	Eksperimental guruhda fuqarolik kompetensiyasi o'rtacha 30% ga oshgani qayd etildi.

Tadqiqot davomida statistik tahlil usullari (Student t-test, dispersiya tahlili) yordamida olingan natijalar ishonchliligi tekshirildi. Sotsiologik so'rovlar natijasida talabalar PBL texnologiyasi orqali o'zlarida ijtimoiy faollik, mas'uliyat, jamoaviy fikrlash va fuqarolik ongining kuchayganini qayd etishgan.

Shunday qilib, tadqiqot metodologiyasi loyihaviy ta'lim texnologiyasining ta'sirini nazariy va amaliy jihatdan aniqlash, uni o'lchash va natijalarni ishonchli tahlil qilishga yo'naltirilgan kompleks ilmiy yondashuvni tashkil etdi.

3. Natijalar va tahlil

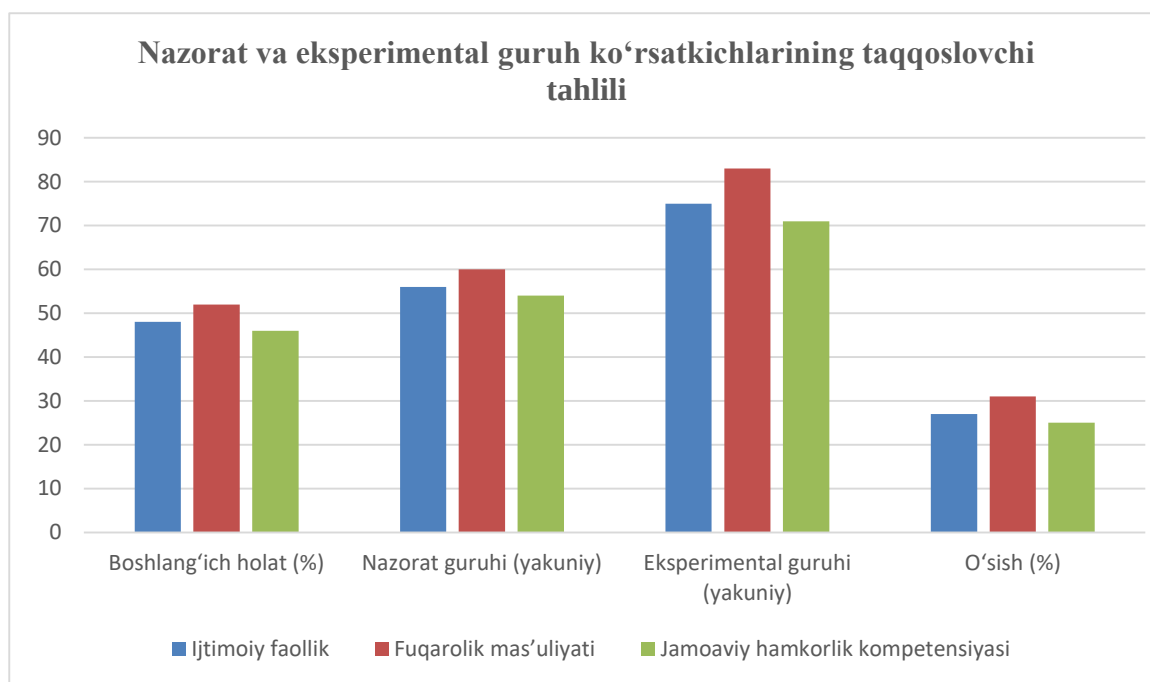
Eksperimental ishlar natijalari loyihaviy yondashuvning ta'lim jarayonidagi samaradorligini isbotladi. Tadqiqot jarayonida o'tkazilgan diagnostika testlari, sotsiologik so'rovlar va kuzatuv natijalari asosida eksperimental guruh bilan nazorat guruhi o'rtasida sezilarli farqlar aniqlandi.

Eksperimental guruhda loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyasi qo'llanilgan bo'lsa, nazorat guruhida an'anaviy o'qitish metodlari saqlab qolindi. Tahlil natijalariga ko'ra:

- ijtimoiy faollik ko'rsatkichi 27% ga,
- fuqarolik mas'uliyati darajasi 31% ga,
- jamoaviy hamkorlik kompetensiyasi esa 25% ga oshgani aniqlangan.

Nazorat guruhida esa ushbu ko'rsatkichlar o'rtacha 8–10% oralig'ida bo'lgan. Bu esa PBL texnologiyasi orqali ta'lim jarayonini tashkil etish talabalarini ijtimoiy, kommunikativ va reflektiv jihatdan yanada faolroq shakllantirishini isbotlaydi.

Quyidagi diagrammada nazorat va eksperimental guruh natijalari taqqoslab keltirilgan:

Yuqoridagi natijalar asosida aniqlanishicha, loyihaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida talabalar o'z fikrini erkin ifoda etish, jamiyatdagi muammolarga nisbatan mas'uliyatli munosabatda bo'lish va guruh faoliyatida samarali ishtirok etish qobiliyatlarini rivojlantirgan.

Statistik tahlil (Student t-test) natijalari ham eksperimental va nazorat guruhlaridagi farq $p < 0.05$ darajasida ishonchli ekanini ko'rsatdi. Bu shuni anglatadiki, loyihaviy ta'lim texnologiyasi ta'siri ilmiy jihatdan ishonchli va pedagogik jihatdan ahamiyatli natijalarni bergan.

Eksperiment yakunida talabalar o'rtasida o'tkazilgan sotsiologik so'rov natijalariga ko'ra, ularning ****87%**** loyihaviy ta'lim jarayonida o'zining ijtimoiy faolligi va fuqarolik ongida sezilarli o'sish kuzatilganini bildirgan. Talabalar shuningdek, bunday yondashuv ularni:

- o'z fikrini asoslab himoya qilishga,
- jamoaviy qaror qabul qilishga,
- ijtimoiy loyihalarda faol ishtirok etishga,
- mas'uliyat bilan qaror qabul qilishga o'rgatganini qayd etishgan.

Bu natijalar loyihaga asoslangan o'qitish nafaqat akademik bilimlarni chuqurlashtiradi, balki ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni (empatiya, hamkorlik,

mas'uliyat, o'zini baholash) rivojlantirishda ham muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi.

Eksperiment yakuniy bosqichida talabalarning fuqarolik kompetensiyasi indeksi boshlang'ich davrga nisbatan 28,6% ga oshgan. Bu natija PBL yondashuvining shaxsning ijtimoiy o'zini anglash va fuqarolik ongini shakllantirishdagi rolini tasdiqlaydi. Shunday qilib, tahlil natijalari loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyasining ta'lim samaradorligini oshirish, talabalarda ijtimoiy mas'uliyat va fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishda yuqori ilmiy-amaliy ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. PhD darajasida taklif etilayotgan pedagogik model loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyasining mohiyatini chuqur aks ettiradi va talabalarda ijtimoiy mas'uliyat hamda fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan tizimli yondashuvni o'z ichiga oladi. Mazkur model ta'lim jarayonining nazariy, amaliy va reflektiv bosqichlarini yagona mexanizm sifatida uyg'unlashtiradi.

Modelning asosiy g'oyasi — "talaba o'quv jarayonining sub'yekti sifatida ijtimoiy muammolarni hal etish orqali o'zini jamiyatning faol a'zosi sifatida shakllantiradi" tamoyiliga tayanadi. Shunga ko'ra, pedagogik model quyidagi uch asosiy tarkibiy bosqichlardan iborat:

Motivatsion bosqich

Bu bosqichda talabalar ijtimoiy muammolarni aniqlash, ularni tahlil qilish va ularning yechimi bo'yicha loyihaviy g'oyalar ishlab chiqadilar. O'qituvchi bu jarayonda yo'naltiruvchi rolni bajaradi: u talabalarda muammoni anglash, fikr yuritish va tashabbuskorlikni rag'batlantiradi. Motivatsion bosqichning asosiy vazifasi — talabalarda fuqarolik burchini anglash, ijtimoiy sezgirlik va o'zgarishlar kiritish istagini shakllantirishdir. Bu bosqichda talabalarda ijtimoiy mas'uliyatning dastlabki belgilaridan biri — "muammoni o'ziga tegishli deb his qilish" paydo bo'ladi.

Faoliyat bosqichi

Bu modelning markaziy yadrosi hisoblanadi. Ushbu bosqichda talabalar guruhda ishlash, hamkorlikda qaror qabul qilish, muammoga yechim ishlab chiqish kabi jarayonlarga faol jalb qilinadilar. Loyihaviy faoliyat jarayonida ularning ijodiy fikrlash, kritik tahlil, liderlik va kommunikativ kompetensiyalari rivojlanadi. PBL texnologiyasi aynan shu bosqichda o'zining amaliy samaradorligini ko'rsatadi — talaba bilimni passiv o'zlashtirmaydi, balki real ijtimoiy faoliyat orqali uni amalda qo'llaydi. Bu jarayon davomida talabalar nafaqat o'rganadi, balki ijtimoiy qadriyatlarni anglaydi, ularni hayotga tatbiq etadi.

Faoliyat bosqichining o'ziga xos xususiyati shundaki, bunda o'quv jarayoni "o'rganish"dan "amal qilish"ga o'tadi. Talabalar o'z loyihalarini rejalashtiradi, ijro etadi va natijalarini tahlil qiladi. Shu tarzda ularning fuqarolik kompetensiyasi tarkibiy jihatdan mustahkamlanadi.

Refleksiya bosqichi

Mazkur bosqichda talabalar bajarilgan loyihaning ijtimoiy foydasi, amaliy ahamiyati va shaxsiy o'sishga ta'sirini tahlil qiladilar. Ular o'z faoliyatining kuchli va

zaif tomonlarini aniqlab, keyingi bosqichlar uchun takomillashtirish yo'llarini ishlab chiqadilar. Refleksiya jarayoni — PBL texnologiyasining ajralmas qismi bo'lib, u talabalarda o'z-o'zini tahlil qilish, baholash, mas'uliyat va o'zgarishga tayyorlik kabi sifatlarni rivojlantiradi.

Refleksiya bosqichining asosiy natijasi — talabaning o'z shaxsiy o'sishini anglashidir. U o'zining ijtimoiy muammolarga nisbatan pozitsiyasini qayta ko'rib chiqadi, fuqarolik burchini chuqurroq his etadi va jamiyatdagi rolini anglay boshlaydi.

Loyihaviy ta'lim modeli bosqichlari va ularning pedagogik mazmuni
 3-jadval

Bosqichlar	Asosiy faoliyat	Pedagogik mazmun	Kutilayotgan natija
Motivatsion bosqich	Muammolarni aniqlash, g'oyalarni ilgari surish.	Ijtimoiy mas'uliyat va tashabbuskorlikni shakllantirish.	Talabada o'zgarish zaruriyatini anglash, fuqarolik motivatsiyasi paydo bo'ladi.
Faoliyat bosqichi	Loyiha ustida guruhda ishlash, hamkorlik, ijodiy tahlil.	Bilimni amaliy faoliyat bilan bog'lash, jamoaviy qarorlar qabul qilish.	Fuqarolik kompetensiyasining faol ko'rinishlari shakllanadi.
Refleksiya bosqichi	Natijani tahlil qilish, ijtimoiy foydasini aniqlash.	O'z faoliyatiga tanqidiy yondashuv, o'zini baholash.	Ijtimoiy o'zini anglash va o'zgarishga tayyorlik kuchayadi.

Mazkur modelning mohiyati shundaki, u talabani o'quv jarayonining markaziga qo'yadi va uni ijtimoiy hayotning faol ishtirokchisiga aylantiradi. Model talabalarda bilim, ko'nikma va qadriyatlarni uyg'un rivojlantiradi, shuningdek, ularni muammoli fikrlash, hamkorlikda ishlash, va ijtimoiy mas'uliyatni amalda namoyon etishga yo'naltiradi.

Natijada, loyihaviy ta'lim texnologiyasi asosida ishlab chiqilgan ushbu model talabaning ijtimoiy o'zini anglash jarayonini chuqurlashtiradi, uning fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlaydi va zamonaviy ta'limning asosiy maqsadi — mas'uliyatli, faol va ongli shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalariga ko'ra, loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyasi zamonaviy ta'lim tizimida talabalarda ijtimoiy mas'uliyat va fuqarolik kompetensiyasini shakllantirishning eng samarali pedagogik mexanizmlaridan biri sifatida o'zini namoyon etdi. Eksperimental-pedagogik ishlar natijalari shuni ko'rsatdiki, loyihaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarining faolligini, mas'uliyat hissini, jamoada ishlash madaniyatini va fuqarolik burchini anglash darajasini sezilarli darajada oshiradi.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan pedagogik model orqali ta'lim jarayonining motivatsion, faoliyat va refleksiya bosqichlari o'zaro uzviy bog'liq holda amalga oshirildi. Bu model talabalarining ijtimoiy muammolarga nisbatan ongli munosabatini shakllantirdi, ularni muammoni tahlil qilish, yechim ishlab chiqish va natijani baholash jarayoniga faol jalb etdi. Natijada, talabalar o'z loyihalarining ijtimoiy ahamiyatini chuqurroq anglab, ijtimoiy faol fuqarolik pozitsiyasiga ega shaxs sifatida shakllana boshladi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari loyihaviy ta'lim texnologiyasi nafaqat akademik bilimlarni chuqurlashtiradi, balki shaxsning ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini — ya'ni empatiya, hamkorlik, o'zini tahlil qilish, refleksiya, kommunikativ madaniyat kabi fazilatlarni ham rivojlantirishini isbotladi. Bu esa ta'limni shaxsiy rivojlanish bilan integratsiyalash imkonini beradi.

Tahlil shuni ko'rsatdiki, loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyasi:

- talabalarda ijtimoiy mas'uliyat va fuqarolik kompetensiyasini shakllantirishning samarali mexanizmi bo'lib xizmat qiladi;
- ta'lim jarayonida kompetensiyaviy paradigma tamoyillarini amaliyotga tatbiq etishning innovatsion yondashuvi hisoblanadi;
- shaxsning ijtimoiy faol, mustaqil va fuqarolik jihatdan yetuk bo'lib shakllanishiga imkon beradi;
- ta'limni nazariya va amaliyotning uzviy bog'lanishiga asoslaydi;
- talabaning o'z faoliyati natijasini reflektiv tahlil qilish orqali o'zini rivojlantirish imkoniyatini yaratadi.

PhD darajasida mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda fuqarolik kompetensiyasini loyihaviy faoliyat orqali rivojlantirishning pedagogik modeli nazariy jihatdan ishlab chiqildi va amaliyotda sinovdan o'tkazildi. Mazkur model O'zbekiston ta'lim tizimida loyihaga asoslangan o'qitish metodini fuqarolik kompetensiyasini shakllantirishga yo'naltirilgan yangi pedagogik yondashuv sifatida taklif etadi.

Tadqiqot natijalariga tayangan holda quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Oliy ta'lim muassasalarida barcha yo'nalishlarda loyihaviy ta'lim modullarini joriy etish;
2. O'qituvchilar uchun PBL metodik qo'llanmalar va diagnostik baholash mezonlari tizimini yaratish;
3. Talabalar o'rtasida ijtimoiy loyihalar tanlovlarini tashkil etish orqali ularning fuqarolik faolligini oshirish;
4. Ta'lim jarayonida raqamli platformalar orqali loyihaviy faoliyatni boshqarish imkoniyatlarini kengaytirish.

Mazkur tadqiqotning ilmiy va amaliy ahamiyati shundaki, u O'zbekiston ta'lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha yangi metodik yo'nalishni shakllantiradi hamda pedagogika fanida loyihaviy yondashuvning samaradorligini isbotlab beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1 Dewey, J. (1916). Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education. New York: Macmillan.
- 2 Habermas, J. (1990). Moral Consciousness and Communicative Action. Cambridge, MA: MIT Press.

- 3 Thomas, J. W. (2000). A Review of Research on Project-Based Learning. San Rafael, CA: Autodesk Foundation.
- 4 Kolb, D. A. (1984). Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- 5 Bruner, J. (1996). The Culture of Education. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- 6 Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- 7 Kilpatrick, W. H. (1918). The Project Method. Teachers College Record, 19(4), 319–335.
- 8 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4884-sonli qarori. (2020-yil 6-noyabr). "Ta'lim tizimida sifatni oshirish va kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish to'g'risida." <https://lex.uz/>
- 9 O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2019). 2030-yilgacha mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi. <https://lex.uz/>
- 10 Hasanov, A. (2023). Pedagogik innovatsiyalar va kompetensiyaviy yondashuv. Toshkent: TDPU nashriyoti.
- 11 Qodirov, S. (2021). Faol ta'lim texnologiyalari va talabalarda ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirish. Toshkent: Fan va texnologiya.
- 12 Rahmonov, B. (2022). Oliy ta'limda loyihaviy yondashuvning fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni. Samarqand: SamDU nashriyoti.
- 13 Turg'unov, T. (2020). Yoshlarni fuqarolik tarbiyasiga tayyorlashda innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Innovatsiya Press.